ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2019)

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

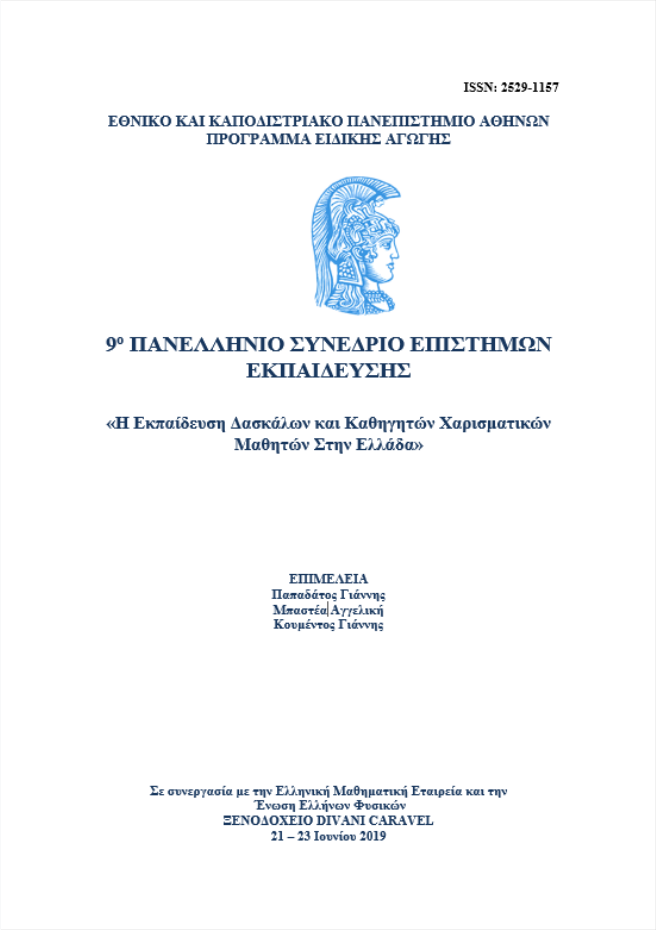

ISSN: 2529-1157

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«Η Εκπαίδευση Δασκάλων και Καθηγητών Χαρισματικών Μαθητών Στην Ελλάδα»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Παπαδάτος Γιάννης
Μπαστέα Αγγελική
Κουμέντος Γιάννης

Σε συνεργασία με την Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία και την Ένωση Ελλήνων Φυσικών
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANI CARAVEL
21 – 23 Ιουνίου 2019

Χαρισματικά παιδιά : Αυτοεκτίμηση και σχολική υποεπίδοση

Παναγιώτα Κούρτη, Μαρία Μαλαματένια

doi: 10.12681/edusc.3138

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κούρτη Π., & Μαλαματένια Μ. (2020). Χαρισματικά παιδιά : Αυτοεκτίμηση και σχολική υποεπίδοση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, *9*, 316–323. https://doi.org/10.12681/edusc.3138

Χαρισματικά παιδιά : Αυτοεκτίμηση και σχολική υποεπίδοση

Παναγιώτα Κούρτη, Φοιτήτρια Ψυχολογίας
penny161@windowslive.com
Μαρία Μαλαματένια, Φοιτήτρια Ψυχολογίας
mariamalamatenia@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης, της αυτοεκτίμησης των χαρισματικών παιδιών και της συσχέτισης της χαρισματικότητας με την ακαδημαϊκή τους πορεία .Ως χαρισματικά, ορίζονται τα παιδιά τα οποία έχουν μία ή περισσότερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα, αναπτυγμένα σε βαθμό που υπερβαίνει τα προσδοκώμενα για την ηλικιακή τους ομάδα. Αυτοεκτίμηση είναι η εικόνα που έχει ο καθένας για τον εαυτό του και η αίσθηση της αξίας του. Σε ορισμένες μελέτες καταγράφεται θετική αυτοεικόνα και υψηλή αυτοεκτίμηση για την ακαδημαϊκή επιτυχία στα χαρισματικά παιδιά, ενώ σε άλλες δυσαρέσκεια σε σχέση με τις προσωπικές επιδόσεις και αρνητική αυτοεικόνα. Επίσης, παρατηρείται συχνά αναντιστοιχία νοητικού δυναμικού και σχολικής επίδοσης. Παράγοντες ατομικοί και περιβαλλοντικοί φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη σχολική υποεπίδοση των χαρισματικών παιδιών. Στους ατομικούς συγκαταλέγονται ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης της μάθησης, η δυσκολία στη σύναψη φιλικών σχέσεων με συνομηλίκους, η εξωτερική έδρα ελέγχου, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, οι υψηλές προσδοκίες από τον εαυτό και τους άλλους. Στην υποεπίδοση συμβάλλει η έλλειψη προκλήσεων στο σχολικό περιβάλλον και το συμβατικό σχολικό πλαίσιο. Επιπροσθέτως, μια κατηγορία μαθητών που μπορεί να εμφανίσει χαμηλά επίπεδα σχολικής επιτυχίας είναι οι «διπλά ιδιαίτεροι μαθητές», όρος ο οποίος αναφέρεται στα χαρισματικά παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής προσαρμοσμένης στις ιδιαιτερότητες των χαρισματικών μαθητών, κρίνεται αναγκαία κι επιβεβλημένη.

Λέξεις- Κλειδιά: χαρισματικότητα, αυτοεκτίμηση, αυτοεικόνα, διπλή ιδιαιτερότητα, σχολική υποεπίδοση

Abstract

The aim of this paper is to investigate through literature review the self esteem of gift ed children andthe correlation between giftedness and academic performance.
As gifted
are considered the children who have one or more intellectual potentials and talent developed at such a level which is higher than the expected for their age group. Self esteem is the concept somebody has for themselves and
the sense of their personal value. According to some researches gifted children show positive self concept and high self-
esteem as it refers to their academic success, whereas according to other findings they are dissatisfied with respect to their performances and have negative self concept. Furthermore,a mismatch between capabilities and performance is often observed. Personal and environmental factors seem to play an significant role in educational

underachievement of gifted kids. As far as the personal factors are concerned,these are the following : different ways of approaching the learning process , difficulties in creating friendshipswith peers, external locus of control, low self esteem and high expectations from selfand others. Both lack of challenges at school environment and conventional school system contribute to underachievement. Moreover a group of children
that may present low success, are the double (or twice) exceptional students, term which refers to gifted children with speial educational needs. Therefore educational policymaking adjusted to the needs of gifted kids is essential and mandatory.

Keywords: giftedness, self-esteem , self-concept,
double or twice exceptionality, school underachievement

Χαρισματικότητα

Καταρχάς, κρίναμε σκόπιμο να διερευνήσουμε την έννοια της χαρισματικότητας, καθώς στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει κανένας απολύτως αποδεκτός ορισμός γι αυτήν. Τα σύγχρονα μοντέλα για την χαρισματικότητα εστιάζουν τόσο σε γνωστικά χαρακτηριστικά, όσο και σε χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Ένα από τα επικρατέστερα θεωρητικά μοντέλα είναι το κάτωθι.

Μοντέλο τριών δακτυλίων(three ring model)(Renzulli,2002):

Η χαρισματικότητα για τον Renzulli βρίσκεται στο σημείο σύμπτωσης μεταξύ δημιουργικότητας , άνω του μέσου όρου δείκτη νοημοσύνης και δέσμευσης στο έργο, η οποία μπορεί να γίνει κατανοητή με όρους κινήτρων ,αποφασιστικότητας ,ευσυνειδησίας και πάθους. Επίσης, ο ίδιος αντιμετωπίζει τη χαρισματικότητα περισσότερο ως συμπεριφορά παρά ως χαρακτηριστικό.

Οι Feldhusen και Hoover (1986) από την άλλη θεωρούν ότι η χαρισματικότητα συνίσταται σε τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά: τη γενική νοητική δυνατότητα, τη θετική αυτοαντίληψη, το κίνητρο επίτευξης στόχων και τα ειδικά ταλέντα.

Η Morelock (1996) υποστηρίζει ότι η χαρισματικότητα αποτελεί ασύγχρονη εξέλιξη η οποία προσδιορίζεται από μια έλλειψη συγχρονισμού στο ρυθμό της γνωστικής ,συναισθηματικής και βιολογικής εξέλιξης των ατόμων.

Οι Kaufman, Plucker και Russell (2012) θεωρούν την δημιουργικότητα δομικό στοιχείο της χαρισματικότητας.

Ο Sternberg (2005) αντιλαμβάνεται την χαρισματικότητα ως σύνθεση σοφίας, ευφυΐας και δημιουργικότητας (**W**isdom**I**ntelligence**C**reativity**S**ynthesis).

Ένα άλλο επικρατόν θεωρητικό μοντέλο στη μελέτη της χαρισματικότητας είναι το διαφοροποιημένο μοντέλο χαρισματικότητας και τελέντου του Gagne.Σύμφωνα με το Differentiated Model of Giftedness and Talent –DMGT (Gagne 1985) , υπάρχει διάκριση μεταξύ της χαρισματικότητας και του ταλέντου. Ειδικότερα, η χαρισματικότητα προϋποθέτει την έμφυτη παρουσία κλίσεων και ικανοτήτων που ονομάζονται «χαρίσματα» ή «φυσικές ικανότητες» και έχει ως αποτέλεσμα την υψηλή απόδοση σε περισσότερα από ένα γνωστικά πεδία. Στις φυσικές ικανότητες

συγκαταλέγονται οι νοητικές ικανότητες, όπως η μνήμη, η παρατήρηση και η μεταγνώση , η δημιουργικότητα , οι κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες ,όπως η επιρροή στους άλλους μέσω ηγετικότητας και η πειθώ, καθώς και αισθητικοκινητικές ικανότητες, όπως η αντοχή, η δύναμη και τα αντανακλαστικά. Αντίθετα , το ταλέντο αναφέρεται στην εξασκημένη και όχι μόνο έμφυτη ικανότητα σε ένα γνωστικό αντικείμενο. Με άλλα λόγια, τα ταλέντα είναι οι δεξιότητες που αναπτύσσονται συστηματικά από τα χαρίσματα και μπορούν να εκδηλωθούν σε ποικίλους τομείς, όπως τα αθλήματα, οι τέχνες και η ακαδημαϊκή επίδοση. Ωστόσο, το αν θα μετατραπεί η δυνατότητα σε έμπρακτη επίδοση εξαρτάται τόσο από ενδοπροσωπικούς καταλύτες, όπως τα κίνητρα και η προσωπικότητα, όσο και από περιβαλλοντικούς, όπως οι σημαντικοί άλλοι, οι εκπαιδευτικές παροχές και τα στρεσογόνα γεγονότα ζωής.

Συμπερασματικά, στη διερεύνηση της χαρισματικότητας θα έπρεπε να συνυπολογίζονται , εκτός από το υψηλό νοητικό δυναμικό , και άλλοι παράγοντες όπως ο κοινωνικός και ο συναισθηματικός τομέας.

Χαρισματικά παιδιά

Σύμφωνα με τον νόμο 3699/2008 της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ,ως χαρισματικά ορίζονται τα παιδιά που διαθέτουν υψηλές νοητικές επιδόσεις και ταλέντα σε έναν ή περισσότερους τομείς και για την ικανοποίηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών τους απαιτείται διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Αυτοεκτίμηση χαρισματικών παιδιών

Καταρχάς, ως αυτοεκτίμηση ορίζεται η εικόνα που έχει κανείς για τον εαυτό του και η αίσθηση της προσωπικής του αξίας. Καθώς όπως έχει φανεί η αυτοεκτίμηση όλων των μαθητών έχει θετική συνάφεια με την ακαδημαϊκή τους επιτυχία, θα μπορούσε δυνητικά να υποτεθεί ότι οι χαρισματικοί μαθητές έχουν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης συγκριτικά με τους συμμαθητές τους, τουλάχιστον όσον αφορά τις ακαδημαϊκές επιδόσεις. Ωστόσο η βιβλιογραφία διίσταται γι΄ αυτό το ζήτημα. Σε ορισμένες μελέτες καταγράφεται θετική αυτοεικόνα και υψηλή αυτοεκτίμηση για την ακαδημαϊκή επιτυχία στα χαρισματικά παιδιά (Hoge,Renzulli,1993.Kerr,Colangelo,Gaeth ,1988) ενώ σε άλλες δυσαρέσκεια με τις ακαδημαϊκές επιδόσεις και αρνητική αυτοεικόνα (Shi,Li,Zhang,2008), ειδικότερα όταν πρόκειται για κορίτσια (Lea-Wood,Clunies-Ross,1995).

Παράγοντες που συντελούν στην χαμηλή αυτοεκτίμηση

Οι παράγοντες που συντελούν στην χαμηλή αυτοεκτίμηση των χαρισματικών παιδιών είναι ποικίλοι. Ένας από τους παράγοντες αυτούς είναι η σχολική υποεπίδοση , στην οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω. Επίσης, τα χαρισματικά παιδιά τείνουν να εσωτερικεύουν τους επαίνους που δέχονται και ως εκ τούτου αισθάνονται πίεση να επιτυγχάνουν διαρκώς υψηλότερα επίπεδα επιδόσεων , ώστε να επιβεβαιώνουν τους επαίνους αυτούς (Rimm,2008). Επιπρόσθετα, η ικανότητα αυτοανάλυσης και η τελειομανία ,που χαρακτηρίζει τα χαρισματικά παιδιά και προκαλείται λόγω έλλειψης συγχρονισμού μεταξύ πραγματικής και πνευματικής ηλικίας , οδηγούν σε σκληρή αυτοκριτική και αυτοαμφισβήτηση και συνεπώς στη χαμηλή αυτοεκτίμηση (Robinson,Reis, Neihart, Moon, 2002).

Σχολική υποεπίδοση χαρισματικών παιδιών

Ένα συνηθισμένο φαινόμενο που παρατηρείται κατά τη διάρκεια φοίτησης των χαρισματικών παιδιών στο σχολείο είναι η χαμηλή επίδοση, η οποία δεν συνάδει με το νοητικό τους δυναμικό και τις δυνατότητες που αυτό προμηνύει. Όσον αφορά τα επιδημιολογικά δεδομένα, εκτιμάται ότι για το 15-40% των αναγνωρισθέντων χαρισματικών μαθητών ελλοχεύει ο κίνδυνος της αποτυχίας ή της χαμηλότερης επίδοσης από αυτή που συνεπάγεται το δυναμικό τους (Seeley, 1993).Σύμφωνα με άλλες εκτιμήσεις το ποσοστό αυτό ενδεχομένως κυμαίνεται από 10% έως 40% (Hoffman, Wasson, Christianson, 1985).

Παράγοντες που συντελούν στην υποεπίδοση

Βάσει της βιβλιογραφίας οι παράγοντες που συντελούν στην υποεπίδοση των χαρισματικών μαθητών διακρίνονται σε εκείνους που αφορούν στο ίδιο το παιδί αφενός και στους παράγοντες περιβάλλοντος αφετέρου.

Ατομικοί παράγοντες

Καταρχήν τα χαρισματικά παιδιά προσεγγίζουν τη γνώση με διαφορετικό τρόπο από τα παιδιά τυπικών ικανοτήτων: παρουσιάζουν γρηγορότερο ρυθμό μάθησης και ευρύτερες εξειδικευμένες γνώσεις (Wills,Munro,2009) , συνεπώς συχνά δυσλειτουργούν στο συμβατικό σχολικό περιβάλλον (Seeley,1993). Καθώς παρουσιάζουν ασυνήθιστες σκέψεις και μεγάλη φαντασία, αρνούνται να συμμορφωθούν με τις κατευθυνόμενες στην απομνημόνευση πρακτικές και με μη ενδιαφέρουσες για εκείνα δραστηριότητες.Σύμφωνα με την Ellen Winner (1996) τα χαρισματικά παιδιά έχουν υψηλές προσδοκίες από τον εαυτό και θέτουν σημαντικά υψηλούς στόχους. Οι πρακτικές αυτές, σε συνδυασμό με τον φόβο της αποτυχίας και την τελειομανία, δημιουργούν άγχος και αυξημένη ευαισθησία. Όσον αφορά στις διαπροσωπικές σχέσεις, ενίοτε επιλέγουν την απομόνωση ,καθώς νιώθουν απόρριψη και μη αποδοχή από την ομάδα των ομηλίκων. Είναι πιθανό για την αντιστάθμιση της κατάστασης να επιδεικνύουν αδιαφορία για τη σχολική επίδοση, δίνοντας υπερβολική έμφαση στην προσπάθεια ένταξής τους στην ομάδα (Hebert,Speirs Neumeister,2002.Clasen,Clasen,1995). Στην σχολική υποεπίδοση μπορεί να συντελεί και η χαμηλή αυτοεκτίμηση .Ωστόσο, όπως έχει επισημάνει και ο Whitmore (1980), δεν είναι σαφής η κατεύθυνση της αιτιότητας, δηλαδή δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι αν η χαμηλή αυτοεκτίμηση οδηγεί σε σχολική αποτυχία ή είναι αποτέλεσμα αυτής. Η υποεπίδοση επίσης φαίνεται να επηρεάζεται από απουσία οργανωτικών δεξιοτήτων, χαμηλή αυτοεικόνα, ελλιπή επιμονή για μάθηση και έτσι τα χαρισματικά παιδιά παρουσιάζουν χαμηλά επίπεδα αυτορρύθμισης, αυτενέργειας και αυτεπάρκειας για την επίτευξη στόχων (McCoach,Siegle,2003.Reis, McCoach, 2000).

Περιβαλλοντικοί παράγοντες

Εκτός από τους ατομικούς παράγοντες αξίζει να διερευνηθούν τα περιβαλλοντικά αίτια. Καταρχήν, το σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα είναι δυνατόν να διαδραματίζει ρόλο στην υποεπίδοση. Εξαιτίας της ιδιαίτερης φύσης των ενδιαφερόντων τους, τα χαρισματικά παιδιά αδυνατούν να βρουν προκλήσεις στο σχολικό πρόγραμμα, καθώς δεν τους δίνονται κίνητρα λόγω του ανιαρού περιεχομένου του. Συχνά απογοητεύονται από την ανυπαρξία σχετιζόμενων με τα ενδιαφέροντά τους δραστηριοτήτων , οι ανάγκες τους δεν καλύπτονται στην εκπαιδευτική πράξη και οδηγούνται στην κοινωνική απομόνωση (Gross,2004). Επιπλέον, έχει βρεθεί ότι τα

χαρισματικά παιδιά που υποεπιδίδουν προέρχονται από δυσμενέστερα οικογενειακά περιβάλλοντα με λιγότερο λειτουργικά γονικά στιλ ανατροφής, υπερπροστατευτικούς γονείς ή γονείς που δεν ενδιαφέρονται για την μάθηση και την ακαδημαϊκή πορεία. Επιπρόσθετα, ίσως συνυπάρχουν έντονες συγκρούσεις στην οικογένεια (Jeon,Feldhusen,1993).

Διπλή ιδιαιτερότητα(double/twice exceptionality)

Το 2000 ο Fetzer μίλησε για διπλές ιδιαιτερότητες. Ο όρος «διπλά ιδιαίτερος » περιλαμβάνει τα παιδιά που επιδεικνύουν υψηλή νοητική ικανότητα ή ταλέντο σε κάποιον τομέα επίδοσης με ταυτόχρονη διάγνωση ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών. Με τον όρο «ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» εννοούμε τις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, ΔΕΠ-Υ (Διάσπαση Ελλειμματικής Προσοχής με ή χωρίς Υπερκινητικότητα), αισθητηριακά ή κινητικά προβλήματα, συναισθηματικές δυσκολίες , προβλήματα συμπεριφοράς και ειδικές διαταραχές, όπως οι ΔΑΦ (Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος), σύνδρομο Down και διαταραχές λόγου και ομιλίας (Montgomery,2003). Οι διπλά ιδιαίτεροι παρουσιάζουν συχνά σχολική υποεπίδοση. Μια συνήθης κατηγορία διπλά ιδιαίτερων μαθητών είναι οι χαρισματικοί μαθητές που έχουν δείκτη νοημοσύνης μεγαλύτερο ή ίσο με 120, ενώ ταυτόχρονα πληρούν τα διαγνωστικά κριτήρια για ΔΕΠΥ. Η ανίχνευσή τους γίνεται με σύγκριση μεταξύ τεστ νοημοσύνης και τεστ σχολικής επίδοσης. Έχει βρεθεί πως τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν ,επίσης, χαμηλή αυτοεκτίμηση (Foley-Nicpon,Rickels,Assouline,Richards,2012).

Προτάσεις-Επίλογος

Με βάση τα προαναφερθέντα, καθίσταται φανερό ότι καθίσταται αναγκαία η χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής που θα μεριμνά για τις ανάγκες των χαρισματικών μαθητών. Σε πρώτο στάδιο θα πρέπει να γίνεται έγκαιρη και συστηματική πρόγνωση σε μικρή ηλικία από θεσμοθετημένη διεπιστημονική ομάδα με έγκυρα και αξιόπιστα ψυχομετρικά εργαλεία, ώστε να αποφευχθεί η αρνητική στάση και να αποσαφηνιστεί η έννοια από τον περίγυρο. Σχετικά με τη διδασκαλία, μία από τις μεθόδους είναι αυτή της επιτάχυνσης, δηλαδή η φοίτηση σε μεγαλύτερη τάξη από την ηλικιακά καθορισμένη ή η πρώιμη εισαγωγή στο σχολείο. Προτείνεται, επίσης, η επιτάχυνση ως προς τα μαθήματα, διαδικασία κατά την οποία το παιδί φοιτά στην κανονική του τάξη, αλλά παρακολουθεί συγκεκριμένα μαθήματα του τομέα ενδιαφερόντων σε μεγαλύτερη τάξη. Μία άλλη μέθοδος που θα μπορούσε να εφαρμοστεί είναι η διαφοροποιημένη διδασκαλία με εξατομικευμένο πρόγραμμα, αλλά και ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες, οι οποίες συνδιαμορφώνονται μαζί με το παιδί, βάσει των ενδιαφερόντων του, και στοχεύουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, την αυτογνωσία, καθώς και στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της συνεργατικότητας. Μία άλλη εναλλακτική θα μπορούσε να είναι η συμπύκνωση του αναλυτικού προγράμματος με την εντατική διδασκαλία και παράλληλη εμφάνιση εξωτερικών δράσεων μετά το πέρας του σχολικού προγράμματος. Με την μέθοδο του εμπλουτισμού δίνονται ευκαιρίες για εις βάθος διερεύνηση εννοιών και ιδεών σε σχέση με την περιοχή ενδιαφερόντων, δηλαδή αναγνωρίζεται και ενθαρρύνεται η διαφορετικότητα. Τέλος, προτείνεται η συμβουλευτική υποστήριξη για μαθητές, δασκάλους και γονείς από ευαισθητοποιημένο επαγγελματία. Αναγκαία κρίνεται ,ακόμη, η ύπαρξη περιβάλλοντος που παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες για μάθηση και διαρκής αλληλεπίδραση μεταξύ σχολείου, οικογένειας και κοινότητας.

Για να πραγματοποιηθούν τα άνωθεν, είναι απαραίτητη η διαρκής επιμόρφωση εκπαιδευτικών και σχολικών συμβούλων που θα συμβάλλουν στην υλοποίηση των προγραμμάτων και της στήριξης των χαρισματικών μαθητών.

Clasen, D. R., Clasen, R. E. (1995). Underachievement of highly able students and the peer society. *Gifted and Talented International, 10*(2), 67-75. doi:10.1080/15332276.1995.11672824.

Feldhusen,J.F.,Hoover,S.M.(1986). A conception of giftedness: Intelligence, self concept and motivation, *Roeper Review, 8*(3), 140-143. doi: 10.1080/02783198609552957.

Fetzer,E.A.(2000). The Gifted/Learning-Disabled Child: A Guide for Teachers and Parents.*Gifted Child Today,23*(4),44-50. doi:10.4219/gct-2000-745.

Foley-Nicpon,M.,Rickels,H.,Assouline,S.G.,Richards,A.(2012). Self-Esteem and Self-Concept Examination Among Gifted Students With ADHD. *Journal for the Education of the Gifted, 35*(3), 220–240. doi: 10.1177/0162353212451735.

Gagné,F.(1985). Giftedness and Talent: Reexamining a Reexamination of the Definitions. *Gifted Child Quarterly,29*(3). doi:10.1177/001698628502900302.

Gross,M.U.M.(2004). Exceptionally Gifted Children: Long-Term Outcomes of Academic Acceleration and Nonacceleration. *Journal for the Education of the Gifted,29(*4),404-429.doi: 10.4219/jeg-2006-247.

Hébert,T.P.,Speirs Neumeister, K.L. (2002). Fostering the social and emotional development of gifted children through guided viewing of film. *Roeper Review, 25*(1), 17-21,doi: 10.1080/02783190209554192.

Hoffman,J.L.,Wasson,F.R.,Christianson,B.P.(1985). Personal Development for the Gifted Underachiever. *Gifted Child Today*.doi: 10.1177/107621758500800305.

Hoge,R.D.,Renzulli,J.S.(1993).Exploring the Link Between Giftedness and Self-Concept. *Review of Educational Research,63*(4),449-465.doi: 10.3102/00346543063004449.

Jeon,K.W.,Feldhusen,J.F.(1993). Teachers' and parents' perceptions of social-psychological factors of underachievement among the gifted in Korea and the United States. *Gifted Education International,9*(2) ,115-119. doi:10.1177/026142949300900212.

Kaufman,J.C.,Plucker,J.A.,Russell,J.M.(2012).Identifying and Assessing Creativity as a Component of Giftedness.*Journal of Psychoeducational Assessment,30*(1),60-73. doi: 10.1177/0734282911428196.

Kerr,B.,Colangelo,N.,Gaeth,J.(1988).Gifted Adolescents' Attitudes Toward Their Giftedness. *Gifted Child Quarterly,32*(2),245-247.doi:10.1177/001698628803200201.

Lea-Wood,S.,Clunies-Ross,G.(1995). Self-esteem of gifted adolescent girls in Australian schools.*Roeper Review, 17*(3), 195-197.doi: 10.1080/02783199509553658.

McCoach, D. B., Siegle, D. (2003). Factors that differentiate underachieving gifted students from high-achieving gifted students. *Gifted Child Quarterly, 47*(2), 144- 154. doi: 10.1177/001698620304700205.

Montgomery,D.(2003).*Gifted and Talented Children with Special Educational Needs.*UK: A NACE/Fulton Publication.

Morelock,M.J.(1996).On the nature of giftedness and talent: Imposing order on chaos. *Roeper Review, 19*(1), 4-12. doi: 10.1080/02783199609553774.

Νόμος υπ' αριθ. 3699/2008. *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.*

Reis,S.M.,McCoach,D.B.(2000). The Underachievement of Gifted Students: What Do We Know and Where Do We Go?.*Gifted Child Quarterly,44*(3),152-170.doi: 10.1177/001698620004400302.

Renzulli,J.S.(2002).Emerging Conceptions of Giftedness: Building a Bridge to the New Century. *Exceptionality: A Special Education Journal,10*(2),67-75.doi: 10.1207/ S15327035EX1002_2.

Rimm,S.(2008).Underachievement Syndrome: A Psychological Defensive Pattern. In S.I. Pfeiffer (Eds.), *Handbook of Giftedness in Children* (pp.139-160). Boston,MA:Springer.

Robinson,N.M.,Reis,S.M.,Neihart,M.,Moon,S.M.(2002).Social and Emotional Issues : What Have We Learned and What Should We Do Now?.In M.Neihart,S.M.Reis, N.M.Robinson,S.M.Moon (Eds.), *The Social and Emotional Development of Gifted Children: What Do We Know?* (pp.267-288).USA: A Service Publication of the National Association for Gifted Children.

Seeley, K. R. (1993). Gifted students at risk. In L. K. Silverman (Eds.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 263-276). Denver, CO: Love Publishing.

Shi,J.,Li,Y.,Zhang,X.(2008).Self-Concept of Gifted Children Aged 9 to 13 Years Old. *Journal for the Education of the Gifted, 31*(4), 481–500.doi: 10.4219/jeg-2008-791.

Sternberg,R.J. (2005). WICS: A model of giftedness in leadership. *Roeper Review, 28*(1), 37-44.doi: 10.1080/02783190509554335.

Whitmore, J. R. (1980). *Giftedness, conflict, and underachievement*. Boston: Allyn and Bacon.

Wills,L.,Munro,J.(2009).Changing the Teaching for the Underachieving Able Child: The Ruyton School Experience. In D.Montgomery (Eds.), *Able, Gifted and Talented Underachievers* (pp.155-184). Oxford:Wiley-Blackwell.

Winner,E.(1996).*Gifted Children: Myths And Realities.* New York: Basic Books.